

Development and Validation of a Moral Intelligence Measure for the Adolescent Children of Veterans

ARTICLE INFO

Article Type

Descriptive Study

Authors

Abadian A.¹ MSc,
Robotmili S.^{2*} PhD

How to cite this article

Abadian A, Robotmili S. Development and Validation of a Moral Intelligence Measure for the Adolescent Children of Veterans. *Iranian Journal of War & Public Health*. 2020;12(3):181-188.

ABSTRACT

Aims War has many psychological and behavioral consequences for the veteran and other members of his family. Many factors, including moral intelligence, play a protective role against the psychological damage of these families. This study aimed to design and validate the psychometric properties of the moral intelligence measure for the adolescent children of veterans.

Instruments & Methods For this descriptive correlational research with the experimentation approach, a sample of 325 adolescent girls and boys aged from 14 to 18 years living in Tehran in 2019, who were studying in the first and second secondary schools were selected using the available methods from regions 2 and 5. Then, from each of those areas, 4 schools (2 girls' schools and 2 boys' schools) were selected by simple random sampling, and finally the students of 14 classes answered the designed moral intelligence questionnaire and Maslow's self-actualization. Exploratory factor analysis, Cronbach's alpha and Pearson correlation coefficient were used to design and validate the questionnaire's psychometric properties. Data using software SPSS 21 were analyzed.

Findings To extract the underlying factors of the 70-item Moral Intelligence Questionnaire, the Kaiser-Mir-Oliken (KMO) index was equal to 0.858, and the Bartlett spherical index was equal to 7208.51 and was statistically significant at the level of 0.01. Based on the common meanings of the items, the first component was "maintaining the dignity of others", the second component was "adherence to principles", the third component was "moral sensitivity", the fourth component was "moral self-efficacy" and the fifth component was "ego empowerment". Based on Cronbach's alpha coefficients' results obtained more than 0.7 for the components and a positive and significant correlation coefficient ($p < 0.01$), the questionnaire was reliable and valid.

Conclusion The Moral Intelligence Scale is a reliable and valid tool as a model for measuring moral intelligence in the adolescent children of veterans in Tehran concerning socio-cognitive changes in Iranian society.

Keywords Moral; Intelligence; Veterans

¹Psychology Department, Humanities Faculty, Tehran Branch of Science and Research, Islamic Azad University, Tehran, Iran

²Janbazan Medical and Engineering Research Center, Tehran, Iran

*Correspondence

Address: Janbazan Medical and Engineering Research Center (JMERC), Tehran, Iran. Postal Code: 1985946563

Phone: +98 (21) 44865179

Fax: -

somayemili@yahoo.com

Article History

Received: December 22, 2019

Accepted: May 18, 2020

ePublished: March 03, 2021

CITATION LINKS

[1] The Role of Religious Attitude in Coping with Psychological Distress and Emotion Regulation Difficulties ... [2] The effectiveness of shame management training based on PEGS program ... [3] Correlation of parental perception and its components with ... [4] Building moral intelligence: The seven essential virtues that teach kids ... [5] The step-by-step plan to building moral ... [6] Linking strong moral principles to business ... [7] Parentchild relationship trajectories during adolescence ... [8] Attachment quality and psychopathological symptoms in clinically ... [9] Maternal and paternal parenting styles associated with relational aggression in children and ... [10] Religion and HIV: A review of the literature and clinical ... [11] Parental factors associated with rumination related ... [12] Advances in the conceptualization and measurement ... [13] Transformational leadership and moral ... [14] Code of ethics: principles for ethical ... [15] Implications of inadequate parental bonding and peer victimization ... [16] The changing of the gods: abused Christian wives and their hermeneutic ... [17] Surveyors' perspectives on ethics in organizational ... [18] The moral intelligence of ... [19] Critique of self-actualization ... [20] Ethnic differences and motivation based on Maslow's ... [21] Investigating the needs of school principals in Tehran ... [22] Parents Do make a difference ...

ساخت و رواسازی پرسش‌نامه هوش اخلاقی برای فرزندان نوجوان ایثارگران

امیر آبدیان MSc

گروه روان‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، واحد علوم و تحقیقات تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

سمیه رباط میلی PhD*

مرکز تحقیقات مهندسی و علوم پزشکی جانبازان، تهران، ایران

چکیده

اهداف: جنگ پیامدهای روانی و رفتاری متعددی برای فرد جانباز و دیگر اعضای خانواده او به همراه دارد. عوامل بسیاری از جمله هوش اخلاقی در برابر آسیب روانی این خانواده‌ها نقش محافظت‌کننده بر عهده دارند. هدف این پژوهش طراحی و اعتباریابی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسش‌نامه هوش اخلاقی برای نوجوانان فرزند ایثارگر بود.

ابزار و روش‌ها: این پژوهش توصیفی از نوع همبستگی با رویکرد آزمون‌سازی است. نمونه‌ای به حجم ۳۲۵ نفر از فرزندان نوجوان دختر و پسر ۱۴ تا ۱۸ سال ایثارگران ساکن تهران در سال ۱۳۹۸ که در مدارس دوره متوسطه اول و دوم مشغول به تحصیل بودند با استفاده از روش در دسترس از مناطق ۲ و ۵ انتخاب شدند. سپس از هر کدام از آن مناطق، ۴ مدرسه (۲ مدرسه دخترانه و ۲ مدرسه پسرانه) به شیوه تصادفی ساده انتخاب شد و در نهایت دانش‌آموزان ۱۴ کلاس به پرسش‌نامه هوش اخلاقی طراحی شده و خودشکوفایی مزلو پاسخ دادند. از تحلیل عاملی اکتشافی، ضریب آلفای کرونباخ و ضریب همبستگی پیرسون برای طراحی و اعتباریابی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسش‌نامه استفاده شد. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS 21 تحلیل شدند.

یافته‌ها: به‌منظور استخراج عامل‌های زیربنایی پرسش‌نامه هوش اخلاقی ۷۰ گویه‌ای، شاخص کاپسیر-میر-اولیکن (KMO) برابر با ۰/۸۵۸ و شاخص کرویت بارتلت برابر با ۷۲۰۸/۵۱ و به لحاظ آماری در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار بود. براساس اشتراک معانی گویه‌ها، مولفه اول "حفظ عزت دیگران"، مولفه دوم "پایبندی به اصول"، مولفه سوم "حساسیت اخلاقی"، مولفه چهارم "خودکارآمدی اخلاقی" و مولفه پنجم "توانمندی ایگو" نام‌گذاری شدند. براساس نتایج ضرایب آلفای کرونباخ به دست آمده بیشتر از ۰/۷ برای مولفه‌ها و ضریب همبستگی مثبت و معنی‌دار ($p < 0/01$)، پرسش‌نامه پایا و روا بود.

نتیجه‌گیری: مقیاس هوش اخلاقی به عنوان مدلی برای سنجش هوش اخلاقی در فرزندان نوجوانان ایثارگر شهر تهران با توجه به تغییرات اجتماعی-شناختی در جامعه ایرانی ابزاری پایا و روا است.

کلیدواژه‌ها: هوش، اخلاقی، ایثارگران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۱۰/۰۱

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۲/۲۹

*نویسنده مسئول: somayemili@yahoo.com

مقدمه

جنگ، مجروحانی به جای می‌گذارد که گاه آنان را در دوره‌ای از زندگی یا برای همیشه، با مشکلات جسمانی-روانی مواجه می‌سازد. این مشکل پیامدهای روانی و رفتاری متعددی برای فرد جانباز و دیگر اعضای خانواده او به همراه دارد [1]. البته عوامل بسیاری نیز وجود دارند که در برابر آسیب روانی این خانواده‌ها نقش محافظت‌کننده بر عهده دارند. از جمله این عوامل می‌توان به نوع

نگرش‌های افراد نسبت به مسایل، باورهای مذهبی، سرسختی روان‌شناختی، حمایت اجتماعی، رفاه اقتصادی و ویژگی‌های جمعیت‌شناختی اشاره کرد. در طول دو سده اخیر خانواده ایرانی در جریان نوسازی فرهنگی و اجتماعی و سیاسی کشور، تغییرات اساسی یافته است. نگارندگان مترصد واکاوی میزان همسویی ارزش‌ها، نگرش‌ها و کنش‌های نسل پیشین و جوان هستند [2]. لذا، در راستای بهبود این روابط، توجه به جوانان خانواده‌های ایثارگران و نیازهای اساسی روان‌شناختی خانواده‌های آنان ضروریست. این نیز، پیش از هر چیز، نیازمند برخورداری آنان از آموزش رفتارها و ارتباطات سالم است [3].

بی‌شک هوش و اخلاق هر کدام به تنهایی جنبه‌های متفاوتی از زندگی انسان را تحت تاثیر قرار می‌دهند و موقعیت‌های آنان را در جامعه تثبیت و تعیین می‌نمایند. نخستین بار اصطلاح هوش اخلاقی توسط بوربا [4] در روان‌شناسی وارد شد. این مفهوم یکی از ابعاد هوش است که می‌تواند چهارچوبی را برای عملکرد صحیح انسان‌ها فراهم آورده و به عنوان یک عامل پیش‌بینی‌کننده رفتار محسوب شود. بوربا هوش اخلاقی را "ظرفیت و توانایی درک درست از خلاف، داشتن اعتقادات اخلاقی قوی و عمل به آنها و رفتار در جهت صحیح و درست تعریف می‌کند" [4]. هوش اخلاقی به معنای توجه به زندگی انسانی و طبیعت، رفاه اقتصادی و اجتماعی و ارتباطات آزاد و صادقانه و حقوق شهروندی است. از دیدگاه بوربا هوش اخلاقی ناظر بر ظرفیت و توانایی درک و فهم درست از نادرست و برخورداری از باورها، اعتقادات اخلاقی قوی و عمیق و بروز رفتاری شایسته است [5].

هوش اخلاقی، نقطه عطفی برای تمام هوش‌ها در نظر گرفته شده و در واقع هوش حیاتی برای همه انسان‌هاست. هوش اخلاقی مشترک در همه فرهنگ‌ها وجود دارد. از نقطه نظر ادراکی، قضاوت درباره کردار نیک و بد ریشه در اصول جهانی دارد و از تمامی موانع فرهنگی عبور می‌کند. از کدهای اخلاقی مهم در همه فرهنگ‌ها، تشخیص مسئولیت، تقابل و توانایی همدردی کردن است. عمده مذاهب دنیا نیز، مشترکاً ارزش‌هایی مانند تعهد، مسئولیت‌پذیری، احترام و کرامت به دیگر انسان‌ها را مورد توجه قرار داده‌اند [6].

مطالعه خانواده‌های سربازان جنگی نشان می‌دهد که به دنبال آسیب دیدگی‌های جسمانی و روانی سربازان در نتیجه مواجهه با رویدادهای ناشی از جنگ، خانواده‌های آنان نیز دچار آسیب‌دیدگی‌های روان‌شناختی می‌شوند که ویژگی اصطلاح آسیب‌دیدگی ثانویه را در معرفی این نظریه مطرح می‌نماید [7]. از این رو، پژوهش‌های چندی حول این موضوع انجام گرفته است که همگی بر آشفستگی خانواده‌های این سربازان در حوزه‌های مختلف سلامت روان و از آن جمله شادکامی، رضایت از زندگی، معنای زندگی، خودشکوفایی، میل به پیشرفت و غیره تاکید داشته‌اند [8-18]. از آنجایی که آسیب‌دیدگی پدر، تعاملات و روابط زناشویی و خانوادگی او را نیز تحت تاثیر قرار می‌دهد (همان طور که نتایج تحقیقات نیز موید این مطلب است)، می‌توان احتمال داد جنبه‌ها

اجرای مجدد آزمون ۸۴٪ به دست آمد [20]. پژوهشی دیگر آلفای کرونباخ این پرسش‌نامه را ۸۵٪ به دست آورد [21]. در این پژوهش پایایی با استفاده از آلفای کرونباخ ۹۲٪ به دست آمد. دو نمونه از گویه‌های پرسش‌نامه به این صورت است: "احساس می‌کنم دارم به کمال خویش می‌رسم" و "زندگی‌ام با معنی است". برای ساخت پرسش‌نامه هوش اخلاقی، ابتدا براساس نظریه بوریا [4] مجموعه‌ای از گویه‌ها طراحی شد، سپس گویه‌های طرح‌شده در اختیار ۶ نفر از مدرسان روان‌شناسی، جامعه‌شناسی و فلسفه قرار گرفت و از آنان خواسته شد تا اولاً تعیین کنند که آیا گویه‌های طراحی‌شده با تعاریف ارائه‌شده از هوش اخلاقی مرتبط هستند؟ آیا گویه‌های طراحی‌شده به اندازه کلی شفاف هستند؟ و آیا گویه‌های طراحی‌شده برای سنجش هوش اخلاقی ضروری هستند؟ همچنین از آنها درخواست شد چنانچه گویه دیگری وجود دارد که می‌تواند در لیست گویه‌های پرسش‌نامه هوش اخلاقی قرار گیرد، پیشنهاد دهند. در ادامه براساس نظرات مدرسان، ۷۰ گویه هوش اخلاقی برای پرسش‌نامه نهایی در نظر گرفته شد. به هر یک از گویه‌ها در یک طیف لیکرت ۵ درجه‌ای (هرگز=۱، به ندرت=۲، گاهی اوقات=۳، بیشتر اوقات=۴ و همیشه=۵) امکان پاسخ‌دادن بود.

دو پرسش‌نامه هوش اخلاقی و خودشکوفایی بین ۱۴ کلاس توزیع شد و افراد شرکت‌کننده، اقدام به پاسخ‌دهی سؤالات پرسش‌نامه‌ها نمودند. برای دانش‌آموزان توضیح داده شد که این پرسش‌نامه‌ها برای جمع‌آوری داده‌های مربوط به یک تحقیق است و با حفظ رازداری کامل انجام خواهد شد و صرفاً در صورت تمایل شخصی در تحقیق شرکت نمایند.

روش‌های آماری تحلیل عاملی اکتشافی، ضریب آلفای کرونباخ و ضریب همبستگی پیرسون برای طراحی و اعتباریابی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسش‌نامه به کار گرفته شدند. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS 21 تحلیل شدند.

یافته‌ها

در این پژوهش ۳۲۵ نوجوان با میانگین سنی $14/99 \pm 1/28$ حضور داشتند که ۴۳ نفر (۱۳/۲٪) از آنان در پایه هفتم، ۷۰ نفر (۲۱/۵٪) در پایه هشتم، ۱۰۵ نفر (۳۲/۲٪) در پایه نهم، ۴۳ نفر (۱۳/۲٪) در پایه دهم و ۶۵ نفر (۱۹/۹٪) در پایه یازدهم مشغول به تحصیل بودند. میزان تحصیلات پدر ۶۴ نفر (۱۹/۸٪) از شرکت‌کنندگان زیر دیپلم، ۷۳ نفر (۲۲/۴٪) دیپلم، ۱۳ نفر (۴٪) فوق دیپلم، ۹۸ نفر (۳۰/۲٪) لیسانس و ۷۸ نفر (۲۳/۹٪) فوق لیسانس و بالاتر بود. همچنین میزان تحصیلات مادر ۶۲ نفر (۱۹٪) از شرکت‌کنندگان زیر دیپلم، ۹۲ نفر (۲۸/۲٪) دیپلم، ۲۶ نفر (۸٪) فوق دیپلم، ۹۴ نفر (۲۸/۸٪) لیسانس و ۵۲ نفر (۱۶٪) فوق لیسانس و بالاتر بود.

بالاترین میانگین متعلق به گویه ۱۹ پرسش‌نامه هوش اخلاقی و پایین‌ترین میانگین متعلق به گویه ۷ آن بود (جدول ۱). شاخص‌های چولگی و کشیدگی همه گویه‌های پرسش‌نامه در محدوده ± 2 و بنابراین توزیع داده‌های مربوط به آن گویه‌ها نرمال بود (جدول ۱).

و حوزه‌های متنوعی (اخلاقی، تربیتی، اقتصادی، جنسی و غیره) از زندگی فرزندان آنان نیز متأثر شود. لذا بایستی بیش از پیش مترصد واکاوی متغیرهایی پایه‌ای به‌منظور پیشگیری از این آسیب‌ها باشیم. یکی از این متغیرهای اثربخش، هوش اخلاقی است. بر این اساس، پژوهش حاضر با ارزیابی هوش اخلاقی و اثربخشی آموزش آن بر ارتقای خودشکوفایی فرزندان ایثارگران مورد توجه قرار گرفته است تا زمینه‌ای برای شناخت سطح هوش اخلاقی این افراد فراهم کرده و مقدمه‌ای برای برنامه‌ریزی‌ها و مداخله‌های کلان در این زمینه باشد.

هوش اخلاقی توسط بوریا مطرح شده و مفهومی جدید است [4]. در این حوزه، چه در ایران و چه در بین متفکران غربی، با کمبود منابع نظری و مقالات مواجه هستیم. تا کنون مطالعه‌ای در زمینه بررسی اعتبار و پایایی مقیاس هوش اخلاقی برای نوجوانان به‌منظور سنجش هوش اخلاقی آنها و در جهت افزایش هوش اخلاقی در میان آنان و بالتبع افزایش فضای آرام در جامعه و پیشگیری از خشونت‌ها و رفتارهای غیراخلاقی صورت نگرفته است. با توجه به این مسایل ضرورت این مطالعه بیشتر آشکار می‌شود. بنابراین مطالعه حاضر در عین اینکه می‌تواند زمینه‌ساز ادبیات پژوهشی مربوط به ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس هوش اخلاقی باشد و زمینه مقایسه نتایج به دست آمده با تحقیقات مشابه در بزرگسالان باشد، در عین حال می‌تواند زمینه کاربرد این پرسش‌نامه را در شرایط بومی با توجه به نوع نتایج به دست آمده در عرصه کارهای پژوهشی و کارهای تربیتی ویژه نوجوانان فراهم آورد. پژوهش حاضر با هدف طراحی و اعتباریابی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسش‌نامه هوش اخلاقی برای فرزندان نوجوان ایثارگران انجام شد.

ابزار و روش‌ها

پژوهش، از نوع توصیفی و همبستگی با رویکرد آزمون‌سازی است. جامعه آماری، فرزندان نوجوان دختر و پسر ۱۴ تا ۱۸ سال ایثارگران ساکن تهران در سال ۱۳۹۸ بود که در مدارس دوره متوسطه اول و دوم مشغول به تحصیل بودند. از آنجا که براساس منابع آماری برای تحلیل عاملی ۳۰۰ نفر مناسب است، برای انجام این پژوهش ۳۲۵ نفر با استفاده از روش در دسترس انتخاب شدند، به این ترتیب که از بین مناطق ۱۱ گانه شهر تهران، مناطق ۲ و ۵ انتخاب شدند، سپس از هر کدام از آن مناطق، ۴ مدرسه (۲ مدرسه دخترانه و ۲ مدرسه پسرانه) به شیوه تصادفی ساده انتخاب شد.

ابزارهای پژوهش شامل ۲ پرسش‌نامه هوش اخلاقی محقق‌ساخته و خودشکوفایی مزو [19] بود. مزو در سال ۱۹۷۷ پرسش‌نامه‌ای شامل ۳۶ گویه برای سنجش خودشکوفایی ساخت. نمره‌گذاری این پرسش‌نامه به این صورت است که به گویه‌های شماره ۷، ۸، ۱۵، ۱۶، ۲۶ و ۳۶، پاسخ خیر، یک نمره و پاسخ بلی، صفر می‌گیرد و به بقیه گویه‌ها، پاسخ بلی، یک نمره و پاسخ خیر، صفر داده می‌شود. به پاسخ "تاحدودی" نیز ۰/۵ نمره تعلق می‌گیرد. ضریب اعتبار این پرسش‌نامه در پژوهشی بر پایه آلفای کرونباخ ۸۶٪ و براساس روش

گویه	میانگین	چولگی (کشیدگی)	گویه	میانگین	چولگی (کشیدگی)	گویه	میانگین	چولگی (کشیدگی)
۱	۳/۲۴±۱/۰۷	-۰/۴۹	۴۹	۳/۱۴±۱/۱۹	-۰/۱۲	۲۵	۳/۲۴±۱/۰۷	-۰/۴۹
۲	۳/۳۰±۱/۱۰	-۰/۳۱	۵۰	۳/۷۲±۱/۲۳	۰/۴۹	۲۶	۳/۳۰±۱/۱۰	-۰/۳۱
۳	۳/۸۱±۱/۰۹	-۰/۲۹	۵۱	۳/۱۹±۱/۲۱	-۱/۱۲	۲۷	۳/۸۱±۱/۰۹	-۰/۲۹
۴	۳/۷۳±۱/۰۹۶	-۰/۳۸	۵۲	۳/۴۱±۱/۰۵	۰/۲۳	۲۸	۳/۷۳±۱/۰۹۶	-۰/۳۸
۵	۳/۶۰±۱/۰۳	-۰/۴۸	۵۳	۳/۲۳±۱/۱۳	-۰/۳۱	۲۹	۳/۶۰±۱/۰۳	-۰/۴۸
۶	۳/۶۲±۱/۰۴	-۰/۲۷	۵۴	۳/۱۸±۱/۱۶	-۰/۷۰	۳۰	۳/۶۲±۱/۰۴	-۰/۲۷
۷	۲/۷۸±۱/۲۳	-۰/۱۷	۵۵	۳/۹۹±۱/۰۸	-۰/۳۱	۳۱	۲/۷۸±۱/۲۳	-۰/۱۷
۸	۳/۸۲±۱/۱۴	-۰/۵۲	۵۶	۳/۶۳±۱/۱۰	-۰/۱۰	۳۲	۳/۸۲±۱/۱۴	-۰/۵۲
۹	۳/۳۷±۱/۰۴	-۰/۲۷	۵۷	۳/۸۷±۱/۰۶	۰/۶۹	۳۳	۳/۳۷±۱/۰۴	-۰/۲۷
۱۰	۳/۷۰±۱/۰۹۶	-۰/۲۹	۵۸	۳/۹۵±۱/۰۹۷	-۰/۲۳	۳۴	۳/۷۰±۱/۰۹۶	-۰/۲۹
۱۱	۳/۵۸±۱/۱۴	-۰/۵۲	۵۹	۳/۵۹±۱/۱۲	-۰/۸۰	۳۵	۳/۵۸±۱/۱۴	-۰/۵۲
۱۲	۳/۷۴±۱/۰۱	۰/۵۳	۶۰	۳/۹۶±۱/۰۹۸	-۰/۳۲	۳۶	۳/۷۴±۱/۰۱	۰/۵۳
۱۳	۴/۰۶±۱/۰۹۲	-۰/۸۲	۶۱	۳/۷۶±۱/۰۳	-۰/۶۳	۳۷	۴/۰۶±۱/۰۹۲	-۰/۸۲
۱۴	۳/۱۱±۱/۰۸	-۰/۱۰	۶۲	۳/۸۷±۱/۱۵	-۰/۴۱	۳۸	۳/۱۱±۱/۰۸	-۰/۱۰
۱۵	۳/۷۲±۱/۰۹۹	۰/۴۷	۶۳	۳/۷۱±۱/۰۹۲	۱/۲۲	۳۹	۳/۷۲±۱/۰۹۹	۰/۴۷
۱۶	۳/۶۷±۱/۰۵	-۰/۵۶	۶۴	۳/۵۴±۱/۲۱	-۰/۶۱	۴۰	۳/۶۷±۱/۰۵	-۰/۵۶
۱۷	۳/۷۹±۱/۰۰	-۰/۴۸	۶۵	۴/۱۸±۱/۱۳	-۰/۵۰	۴۱	۳/۷۹±۱/۰۰	-۰/۴۸
۱۸	۳/۷۶±۱/۰۹۸	-۰/۳۵	۶۶	۳/۶۲±۱/۰۷	-۰/۲۱	۴۲	۳/۷۶±۱/۰۹۸	-۰/۳۵
۱۹	۴/۰۹±۱/۰۲	-۱/۰۳	۶۷	۳/۹۳±۱/۰۴	-۰/۱۲	۴۳	۴/۰۹±۱/۰۲	-۱/۰۳
۲۰	۳/۶۴±۱/۰۸۹	-۰/۱۶	۶۸	۳/۷۲±۱/۰۹۵	۰/۶۷	۴۴	۳/۶۴±۱/۰۸۹	-۰/۱۶
۲۱	۳/۵۹±۱/۰۳	-۰/۴۵	۶۹	۳/۵۹±۱/۲۴	-۰/۳۷	۴۵	۳/۵۹±۱/۰۳	-۰/۴۵
۲۲	۳/۸۷±۱/۰۸	۰/۶۵	۷۰	۳/۷۵±۱/۲۰	-۰/۳۶	۴۶	۳/۸۷±۱/۰۸	۰/۶۵
۲۳	۳/۷۶±۱/۰۲	-۰/۶۶	-	۳/۷۷±۱/۰۴	-۰/۶۸	۴۷	۳/۷۶±۱/۰۲	-۰/۶۶
۲۴	۲/۹۶±۱/۱۴	-۰/۰۸	-	۳/۷۲±۱/۰۱	-۰/۰۱	۴۸	۲/۹۶±۱/۱۴	-۰/۰۸

براهای عاملی چرخش‌یافته در تحلیل مولفه‌های اصلی نشان داد که ۱۷ گویه مولفه اول، ۸ گویه مولفه دوم، ۸ گویه مولفه سوم، ۱۱ گویه مولفه چهارم و ۵ گویه مولفه پنجم پرسش‌نامه را تشکیل دادند (جدول ۳).

در ادامه پس از استخراج مولفه‌ها، براساس اشتراک معانی گویه‌ها هر یک از آنها نامگذاری شدند. بدین صورت که مولفه اول "حفظ عزت دیگران"، مولفه دوم "پایبندی به اصول"، مولفه سوم "حساسیت اخلاقی"، مولفه چهارم "خودکارآمدی اخلاقی" و مولفه پنجم "توانمندی ایگو" نام‌گذاری شدند.

برای سنجش همسانی درونی مولفه‌های استخراج‌شده پرسش‌نامه هوش اخلاقی، ضریب آلفای کرونباخ مولفه‌ها با استفاده از فرمول آلفای کرونباخ ارزیابی شدند (جدول ۴). با توجه به این که همه ضرایب آلفای کرونباخ به دست آمده بزرگتر از ۰/۷ بودند، بر این اساس همه مولفه‌های پرسش‌نامه هوش اخلاقی از همسانی درونی مطلوبی برخوردار بودند.

نتایج ضرایب همبستگی بین مولفه‌های پرسش‌نامه هوش اخلاقی نیز نشان داد که همه مولفه‌ها به صورت مثبت و در سطح معنی‌داری ۰/۰۱ با یکدیگر همبسته بودند (جدول ۵). همچنین

شاخص کاپسیر-میر-اولین (KMO) برابر با ۰/۸۵۸ و شاخص کرویت بارتلت برابر با ۷۲۰۸/۵۱ و به لحاظ آماری در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار بود.

۱۹ مولفه با ارزش ویژه بزرگتر از یک استخراج شد که تقریباً ۶۹٪ از واریانس کل را تبیین نمود (جدول ۲). سهم مولفه اول در تبیین واریانس کل ۲۵/۶۸٪ و سهم مولفه آخر ۱/۴۳٪ بود. ارزیابی نمودار آزمون اسکری (Scree) نشان داد که منحنی اسکری در محل بین مولفه ۵ و ۶ دچار شکستگی شده و لذا می‌توان استنباط نمود که آزمون اسکری، تعداد مولفه‌های استخراج‌شده را ۵ در نظر گرفت (نمودار ۱).

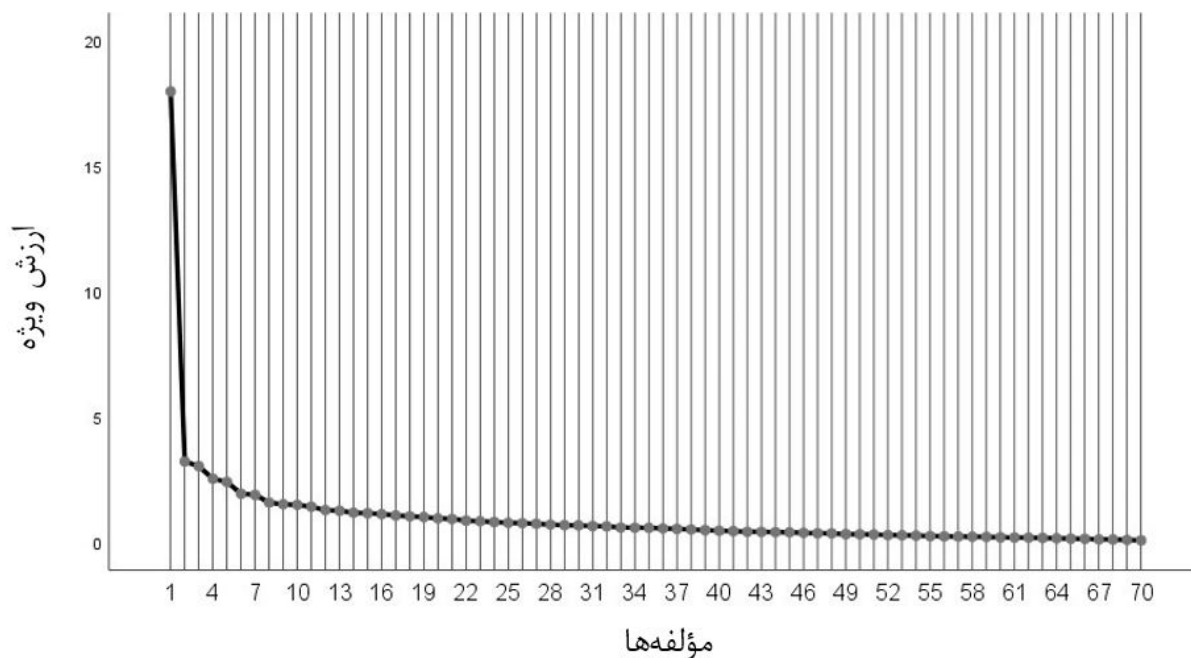
پس از تعیین تعداد مولفه‌ها، تحلیل برای بار دوم و با تثبیت تعداد مولفه‌ها با عدد ۵ تکرار شد و این بار چرخش واریامکس برای استخراج مولفه‌ها به کار گرفته شد. گویه‌های ۱، ۲۶، ۲۸، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۶۳ و ۶۶ به هیچ یک از مولفه‌ها بار عاملی بزرگتر از ۰/۴ ایجاد ننموده‌اند، همچنین گویه‌های ۲۱، ۲۶، ۳۰، ۳۵، ۴۰، ۴۱، ۴۴، ۴۹، ۵۴ و ۷۰ به بیش از یک مولفه بار عاملی بزرگتر از ۰/۴ ایجاد نمودند. به همین دلیل گویه‌های مزبور حذف و تحلیل بار دیگر تکرار شد.

مجموع با توجه به یافته‌های جدول ۵، پرسش‌نامه هوش اخلاقی از همبستگی درونی مطلوبی برخوردار بود.

مولفه‌های ۵گانه استخراج‌شده پرسش‌نامه با نمره کل هوش اخلاقی نیز به صورت مثبت و در سطح معنی‌داری ۰/۰۱ همبسته بودند. در

جدول ۲) نتایج تعداد مولفه‌های با ارزش ویژه بزرگتر از یک

مؤلفه	ارزش ویژه	سهم منحصربه‌فرد در تبیین واریانس کل (%)	واریانس تبیین‌شده تجمعی (%)
۱	۱۷/۹۷	۲۵/۶۸	۲۵/۶۸
۲	۳/۲۲	۴/۶۰	۳۰/۲۸
۳	۳/۰۳	۴/۳۴	۳۴/۶۱
۴	۲/۵۳	۳/۶۱	۳۸/۲۳
۵	۲/۴۱	۳/۴۴	۴۱/۶۶
۶	۱/۹۳	۲/۷۶	۴۴/۴۳
۷	۱/۸۹	۲/۷۰	۴۷/۱۳
۸	۱/۵۸	۲/۲۶	۴۹/۳۹
۹	۱/۵۱	۲/۱۶	۵۱/۵۴
۱۰	۱/۴۹	۲/۱۳	۵۳/۶۸
۱۱	۱/۴۲	۲/۰۳	۵۵/۷۰
۱۲	۱/۲۸	۱/۸۳	۵۷/۵۳
۱۳	۱/۲۶	۱/۸۰	۵۹/۳۲
۱۴	۱/۱۸	۱/۶۸	۶۱/۰۰
۱۵	۱/۱۶	۱/۶۵	۶۲/۶۵
۱۶	۱/۱۲	۱/۶۰	۶۴/۲۶
۱۷	۱/۰۷	۱/۵۳	۶۵/۷۸
۱۸	۱/۰۳	۱/۴۸	۶۷/۲۶
۱۹	۱/۰۰	۱/۴۳	۶۸/۶۹

نمودار ۱) نتایج آزمون اسکری در تعیین تعداد مولفه‌ها

ارزش مشترک	مولفه ها				گویه ها
	پنجم	چهارم	سوم	دوم	
۰/۵۶۱				۰/۷۱۳	۵۱. نسبت به دیگران صرف نظر از فرهنگ و سن و غیره، بردباری نشان می دهم.
۰/۵۳۵				۰/۶۷۶	۵۳. برای شناختن افرادی با پیشینه و باورهایی متفاوت از خود، گشاده رو هستم.
۰/۴۹۸				۰/۶۷۵	۵۹. بجای تاکید بر تفاوتها، بر صفات مثبت افراد تاکید می کنم.
۰/۵۴۸				۰/۶۶۷	۴۸. عبارت هایی را به کار می برم که به دیگران اعتبار می بخشد.
۰/۵۴۸				۰/۶۴۰	۵۲. به بزرگسالان و افراد بانفوذ، احترام می گذارم.
۰/۴۵۵				۰/۶۰۷	۶۴. مایلیم میان داری کنم تا نیازهای همه برآورده شود.
۰/۴۴۰				۰/۶۰۲	۵۷. به میراث و فرهنگ خود افتخار می کنم.
۰/۶۱۲				۰/۵۹۴	۶۱. از فرصت خدمت به دیگران خوشحال می شوم.
۰/۵۰۰				۰/۵۶۶	۵۸. صرف نظر از فرهنگ، نژاد، ظاهر، ناتوانی و غیره افراد، با آنان مهربان و گشاده رو هستم.
۰/۳۹۱				۰/۵۱۹	۵۵. از آدم های ستم دیده دفاع می کنم و اجازه بی عدالتی را نمی دهم.
۰/۴۵۲				۰/۵۰۱	۴۳. به فردی که نیاز به کمک دارد یا غمگین است، خالصانه توجه نشان می دهم.
۰/۴۶۷				۰/۴۹۲	۶۰. از قضاوت کردن، طبقه کردن و غیره دیگران خودداری می کنم.
۰/۳۸۹				۰/۴۸۹	۶۵. سعه صدر دارم و پیش از اینکه نظری بدهم به تمام جنبه ها گوش می کنم.
۰/۳۶۰				۰/۴۶۵	۵۶. از به زبان آوردن جوک ها یا عبارت هایی که دیگران را خوار و خفیف می کند، خودداری می کنم.
۰/۲۸۲				۰/۴۴۶	۴۲. در رفتار دیگران، معمولاً رفتارهای مهربانانه و عاطفی را مشاهده می کنم.
۰/۳۹۰				۰/۴۴۱	۶۸. تلاش می کنم مسائل را منصفانه و مسالمت آمیز حل کنم.
۰/۲۹۳				۰/۴۲۴	۵۰. به نزد افرادی می روم که منزوی یا طرد شده اند.
۰/۵۲۱				۰/۶۹۴	۳۹. بی تعصب و بدون اینکه حرف دیگران را قطع کنم، به عقاید آنها گوش می کنم.
۰/۴۹۲				۰/۶۵۲	۶۹. با پیروی از قوانین، بازی می کنم و وسط راه، بازی را به نفع خودم تغییر نمی دهم.
۰/۴۶۳				۰/۶۴۳	۶۲. صبورانه منتظر نوبتم می مانم.
۰/۴۱۲				۰/۵۲۱	۳۶. با دارایی های خود و دیگران، با احترام رفتار می کنم.
۰/۳۶۱				۰/۵۱۸	۲۲. برای نوبت خود صبر می کنم و تقریباً هرگز بی اجازه وارد جایی یا مزاحم کسی نمی شوم.
۰/۳۴۳				۰/۴۸۰	۶۷. بدون تشویق یا یادآوری دیگران، در وسایلم با دیگران شریک می شوم.
۰/۴۲۶				۰/۴۴۹	۳۷. وقتی با دیگران صحبت می کنم حالت بدنی ام همراه با احترام است (رو بر نمی گردانم، پوزخند نمی زنم و غیره)
۰/۴۳۷				۰/۴۳۱	۳۸. بدون نیاز به تذکر دیگران، عبارت های محترمانه ای مانند "عذر می خواهم"، "خواهش می کنم" و غیره را به کار می برم.
۰/۵۳۳			۰/۷۲۱		۷. وقتی کسی دچار درماندگی باشد، گریه می کنم یا ناراحت می شوم.
۰/۵۵۲			۰/۷۱۱		۸. وقتی با کسی ظالمانه یا غیردوستانه رفتار شده باشد، ناراحت می شوم.
۰/۴۲۸			۰/۶۱۰		۲. نسبت به نیازها و احساسات دیگران، حساسیت نشان می دهم.
۰/۵۵۳			۰/۶۰۸		۱۹. اگر به واسطه من، کسی آسیب عاطفی یا جسمی ببیند، سعی می کنم آن را جبران کنم.
۰/۴۰۹			۰/۵۶۵		۱۷. برای رفتار نامناسب، احساس گناه یا شرم می کنم.
۰/۴۶۳			۰/۵۴۱		۱۱. به اشتباهاتم اعتراف کرده و عذرخواهی می کنم.
۰/۴۶۴			۰/۴۸۲		۱۲. متوجه اشتباه بودن رفتارم می شوم و توضیح می دهم که چرا آن رفتار اشتباه است.
۰/۳۲۴			۰/۴۲۰		۹. به درک دیدگاه های دیگران، تمایل نشان می دهم.
۰/۴۸۴		۰/۵۶۸			۴. به سرعت، حالت های چهره دیگران را درک می کنم و واکنش مناسب نشان می دهم.
۰/۴۲۲		۰/۵۵۸			۱۸. راه درست را می شناسم و حتی اگر برای عمل خلاف آن از سوی دیگران تحت فشار باشم به کار درست، پایبند می مانم.
۰/۳۶۰		۰/۵۴۳			۳. نشانه های غیرکلامی دیگران مثل اشارات، حالت های چهره و لحن صدا را درست تشخیص می دهم.
۰/۳۹۳		۰/۵۴۳			۱۰. می توانم احساسات افراد را از طریق کلام آنها بشناسم.
۰/۳۷۱		۰/۵۴۲			۵. حالت درماندگی دیگران را تشخیص می دهم و واکنش مناسب نشان می دهم.
۰/۳۷۶		۰/۵۲۹			۱۵. پیامدهای رفتار نامناسب خود را تشخیص می دهم.
۰/۴۲۲		۰/۴۷۸			۲۳. قادرم تمایلات و نیازهایم را بدون کمک بزرگسالان، تنظیم و هدایت کنم.
۰/۳۹۷		۰/۴۷۶			۱۶. وقتی اشتباه می کنم، گناهم را می پذیرم و سعی نمی کنم آن مشکل را به دیگران نسبت دهم.
۰/۳۵۶		۰/۴۶۰			۶. از نظر دیگران، احساسات آنها را درک می کنم.
۰/۴۲۵		۰/۴۵۸			۲۰. می دانم که چطور یک رفتار اشتباه را به رفتاری صحیح تبدیل کنم.
۰/۳۴۱		۰/۴۳۵			۱۳. صادق هستم و دیگران می توانند روی حرف هایم حساب کنند.
۰/۶۱۳	۰/۷۷۱				۲۹. به ندرت به یادآوری، توبیخ یا هشدار برای رفتار مناسب نیاز دارم.
۰/۴۹۸	۰/۶۲۶				۲۴. زمانی که هیجان زده، مستاصل یا عصبانی هستم، به راحتی آرام می گیرم.
۰/۴۱۱	۰/۶۲۲				۲۵. به ندرت دچار خشم می شوم؛ طغیان های هیجانی ندارم و از کوره در نمی روم.
۰/۳۳۱	۰/۵۲۰				۲۷. به ندرت بدون تفکر، دست به عمل می زنم.
۰/۳۸۳	۰/۴۶۹				۱۴. در مورد اینکه چگونه درست رفتار کنم به ندرت به تذکرات افراد نیاز دارم.

کمک می‌کند تا از بحران‌های اخلاقی و فشارهایی که در طول زندگی خود، به گونه‌ای اجتناب‌ناپذیر با آنها مواجه خواهد شد، عبور کند. این ویژگی‌های اساسی همان‌هایی هستند که شکیبایی اخلاقی را به او هدیه می‌کنند تا او در مسیر نیکی باقی بماند و به او کمک می‌کند تا به صورت اخلاقی رفتار کند [22].

نسخه جدید مقیاس هوش اخلاقی شامل گزاره‌های حفظ عزت دیگران، پایبندی به اصول، حساسیت اخلاقی، خودکارآمدی اخلاقی و توانمندی ایگو، براساس مجموعه نمره‌هایی که نوجوان از این خرده‌مقیاس‌ها در پرسش‌نامه هوش اخلاقی به دست آوردند، بود. چهارچوب نظری تحقیق حاضر براساس عقاید مدل بوربا [22] شکل گرفت و ۷ فضاویت مذکور را، به عنوان عوامل اصلی مدل خود در نظر گرفت که گویه‌های مورد نظر در این مقیاس، این ۷ مولفه را تشکیل می‌دهد.

نتایج تحقیق با استفاده از آماره‌های توصیفی و استنباطی نشان داد که براساس روش تحلیل عاملی اکتشافی، روایی و پایایی پرسش‌نامه مذکور، مورد تایید قرار گرفت لکن با تغییراتی که به‌منظور بومی‌سازی در سئوال‌ات اعمال شد، الزاما منطبق با نسبت سنجش عوامل پژوهش با گویه‌های مد نظر بوربا نشد و ضمن تایید روایی و پایایی، مولفه‌ها و عوامل بر دیگر گویه‌ها و سئوال‌ات تحقیق منطبق و مورد سنجش واقع گشت. انتظار می‌رفت پرسش‌نامه مد نظر در تحقیق، از ابتدا برازش مناسبی را ارایه دهد و نیاز به حذف سئوال‌ات نباشد. عدم تحقق این پیش‌بینی می‌تواند علل متفاوتی داشته باشد؛ از جمله عدم آشنایی نوجوانان با هوش اخلاقی و مولفه‌های آن، توجه ضعیف به تربیت اخلاقی نوجوانان که با توجه به تاکید دین بر اخلاق، در جامعه اسلامی انتظار بیشتری از والدین می‌رود، همچنین با توجه به خاص بودن این مولفه، احتمال سوگیری در پاسخ‌دهی و تمایل نوجوانان به بهتر جلوه‌دادن خود محتمل است.

این پژوهش با محدودیت‌هایی همراه بود؛ از جمله اینکه همکاری لازم گاه از طرف مدارس صورت نمی‌گرفت که در صورت همکاری بیشتر، تعداد حجم نمونه افزایش می‌یافت. همچنین به علت تعداد زیاد گویه‌ها پرسش‌نامه با بی‌حوصلگی تکمیل می‌شد که پس از توضیحات مبسوط آزمون‌گیرنده‌ها و شفاف‌سازی هدف پژوهش، این مشکل رفع شد. همچنین پژوهش حاضر فقط از بین نوجوانان ساکن در شهر تهران انتخاب شد که تعمیم نتایج را به کل نوجوانان ایرانی محتاطانه می‌کند.

پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده با احتساب محدودیت‌های ذکر شده با توجه به مقیاس حاضر که منطبق با شرایط بومی آماده شده است، به بررسی هوش اخلاقی نوجوانان در سایر شهرها بپردازند و بین جنسیت‌های مختلف مورد مقایسه قرار دهند، همچنین به مسئولین آموزشی و تربیتی پیشنهاد می‌شود که در راستای آموزش و تقویت هوش اخلاقی نوجوانان، برنامه‌ریزی کنند.

جدول ۴) نتایج سنجش همسانی درونی مولفه‌های استخراج‌شده پرسش‌نامه هوش اخلاقی

مولفه	تعداد گویه	میانگین	آلفای کرونباخ
حفظ عزت دیگران	۱۷	۶۲/۴۰±۱۱/۰۵	۰/۹۰۱
پایبندی به اصول	۸	۲۹/۸۱±۵/۷۱	۰/۷۸۹
حساسیت اخلاقی	۸	۲۸/۲۰±۵/۵۳	۰/۷۷۵
خودکارآمدی اخلاقی	۱۱	۴۰/۶۷±۶/۰۱	۰/۷۶۹
توانمندی ایگو	۵	۱۵/۶۱±۳/۷۳	۰/۷۲۶
نمره کل هوش اخلاقی	۴۹	۱۷۶/۷۹±۲۳/۷۲	۰/۹۳۲

میانگین و آلفای کرونباخ متغیر خودشکوفایی به ترتیب برابر ۱۳/۷۲±۷/۵۷ و ۰/۹۰۷ به دست آمد. همچنین همه مولفه‌های استخراج‌شده پرسش‌نامه هوش اخلاقی با خودشکوفایی به صورت مثبت و در سطح معنی‌داری ۰/۰۱ همبسته بودند. بر این اساس پرسش‌نامه خودشکوفایی از روایی همگرایی مناسبی برخوردار بود (جدول ۵).

جدول ۵) نتایج ضرایب همبستگی بین مولفه‌های پرسش‌نامه هوش اخلاقی (p<۰/۰۱)

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
۱. حفظ عزت دیگران	۱						
۲. پایبندی به اصول	۰/۶۴	۱					
۳. حساسیت اخلاقی	۰/۴۶	۰/۳۷	۱				
۴. خودکارآمدی اخلاقی	۰/۴۴	۰/۴۰	۰/۴۴	۱			
۵. توانمندی ایگو	۰/۲۹	۰/۲۹	۰/۲۴	۰/۲۶	۱		
۶. نمره کل هوش اخلاقی	۰/۸۹	۰/۷۵	۰/۶۹	۰/۷۰	۰/۴۵	۱	
۷. خودشکوفایی	۰/۴۹	۰/۵۰	۰/۲۲	۰/۳۴	۰/۲۷	۰/۵۱	۱

بحث

براساس نتایج نهایی و با توجه به کل شاخص‌های برازش می‌توان گفت که مدل، از برازش قابل قبولی برخوردار بود. در مدل تایید شده، ۷ عامل هوش اخلاقی که توسط بوربا [4] ارایه شده بود، تایید نشد و نیز در تعداد گویه‌ها تغییراتی رخ داد؛ بدین صورت که در این نسخه، به ۵ عامل تقلیل یافت.

بوربا [4] هوش اخلاقی را ظرفیت و توانایی فهمیدن درست از غلط، به معنی داشتن اعتقادات اخلاقی قوی و عمل به آنها و رفتار به شیوه درست و پسندیده تعریف می‌کند و در کتاب ساختن هوش اخلاقی به ۷ فضاویت اساسی توجه می‌کند و برای آموزش این فضاویت‌های اساسی به‌منظور انجام آنچه که درست است و مقاومت در برابر هر فشاری که ممکن است رفتارها و عادت‌های درست آنها را به مبارزه بطلبد، مراحل را نیز در نظر می‌گیرد. چنانچه بوربا معتقد است که "هوش اخلاقی شامل ۷ فضاویت اساسی همدلی، وجدان، خویشتنداری، احترام، مهربانی، بردباری و انصاف است که به فرزند

نتیجه‌گیری

مقیاس هوش اخلاقی طراحی شده به عنوان مدلی برای سنجش هوش اخلاقی در فرزندان نوجوانان ایثارگر شهر تهران با توجه به تغییرات اجتماعی-شناختی در جامعه ایرانی، ابزاری پایا و روا است.

تشکر و قدردانی: محققان از مسئولان محترم پژوهشکده مهندسی و علوم پزشکی جانبازان، مسئولین محترم مدارس ایثارگران منطقه ۲ و ۵ و کلیه نوجوانان عزیزی که با همکاری خود به اجرای پژوهش کمک کردند تشکر و سپاسگزاری به عمل می‌آورند.

تاییدیه اخلاقی: موردی از سوی نویسندگان گزارش نشده است.

تعارض منافع: تعارض منافعی وجود ندارد.

سهم نویسندگان: امیرآبادیان (نویسنده اول)، نگارنده مقدمه/پژوهشگر اصلی/نگارنده بحث (۶۰٪)؛ سمیه رباط میلی (نویسنده دوم)، روش‌شناس/تحلیلگر آماری (۴۰٪).

منابع مالی: این پژوهش با حمایت مالی پژوهشکده مهندسی و علوم پزشکی جانبازان انجام شده است.

منابع

- 1- Shahabi M, Amin Yazdi S A, Mashhadi A, Hasani J. The Role of Religious Attitude in Coping with Psychological Distress and Emotion Regulation Difficulties of UT Students. *J Res Relig Health*. 2017;3(4):32-47. [Persian]
- 2- Beyrami M, Hashemi T, Fathi Azar E, Alayi P. The effectiveness of shame management training based on PEGS program in reducing bullying of female adolescents. *Q J New Psychol Res*. 2015;10(3):1-23. [Persian]
- 3- Bazoolnejad M, Robotmili S. Correlation of parental perception and its components with attachment style and tendency to communicate with the opposite sex in veterans' daughters. *Iran J War Public Health*. 2018;10(2):91-7. [Persian]
- 4- Borba M. Building moral intelligence: The seven essential virtues that teach kids to do the right thing. New York: Wiley; 2001.
- 5- Borba M. The step-by-step plan to building moral intelligence. New York: Jossey-Bass; 2005.
- 6- Lennick D, Kiel F. Linking strong moral principles to business success [Dissertation]. Pennsylvania: Wharton School of the University of Pennsylvania; 2005.
- 7- Seiffge-Krenke I, Overbeek G, Vermulst A. Parentchild relationship trajectories during adolescence.
- 8- Roelofs J, Onckels L, Muris P. Attachment quality and psychopathological symptoms in clinically referred adolescents: The mediating role of early maladaptive schema. *J Child Fam Stud*. 2013;22(3):377-85.
- 9- Kawabata Y, Alink LRA, Tseng WL, Van IJzendoorn MH, Crick NR. Maternal and paternal parenting styles associated with relational aggression in children and adolescents: A conceptual analysis and meta-analytic review. *Dev Rev*. 2011;31(4):240-78.
- 10- Pargament KI, McCarthy S, Shah P, Ano G, Tarakeshwar N, Wachholtz A, et al. Religion and HIV: A review of the literature and clinical implications. *South Med J*. 2004;97(12):1201-9.
- 11- Chow KW, Lo BCY. Parental factors associated with rumination related metacognitive beliefs in adolescence. *Front Psychol*. 2017;8:536.
- 12- Hill PC, Pargament KI. Advances in the conceptualization and measurement of religion and spirituality: Implications for physical and mental health research. *Am Psychol*. 2003;58(1):64-74.
- 13- Turner N, Barling J. Transformational leadership and moral reasoning. *J Appl Psychol*. 2002;87(2):304-11.
- 14- Flite CA, Harman LB. Code of ethics: principles for ethical leadership. *Perspect Health Inf Manag*. 2013;10(Winter):1d.
- 15- Rigby K, Slee PT, Martin G. Implications of inadequate parental bonding and peer victimization for adolescent mental health. *J Adolesc*. 2007;30(5):801-12.
- 16- Nash ST. The changing of the gods: abused Christian wives and their hermeneutic revision of gender, power, and spousal conduct. *Qual Soc*. 2006;29(2):195-209.
- 17- Liu AM, Fellows R, Ng J. Surveyors' perspectives on ethics in organizational culture. *Eng Constr Archit Manag*. 2004;11(6):438-49.
- 18- Coles R. The moral intelligence of children. *Fam Court Rev*. 1998;36(1):90-5.
- 19- Maslow AH. Critique of self-actualization theory. *J Humanist Educ Dev*. 1991;29(3):103-8.
- 20- Mousavi SH, Dargahi H. Ethnic differences and motivation based on Maslow's theory on Iranian employees. *Iran J Public Health*. 2013;42(5):516-21.
- 21- Amiri Y. Investigating the needs of school principals in Tehran based on Maslow's hierarchy of needs [Dissertation]. Tehran: Shahid Beheshti University; 1996. [Persian]
- 22- Borba M. Parents Do make a difference. San Francisco: Jessy-Bass; 1999.